

Divi Thomae Aqvinatis Doctoris Angelici Opera Omnia

Summa diligentia ad exemplar Romanæ Impreßionis restituta

Complectens Tertiam Partem Summæ Theologiæ. Cum Commentariis
Reuerendiss. D. Thomæ de Vio Caietani Cardinalis S. Sixti, Et Opvscvlis
Eivsdem In tres Tomos distinctis

Thomas <von Aquin, Heiliger>

Venetiis, 1593

5. Vtrum possit ex eis aliquid generari.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-72797](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-72797)

rumpi et post consecrationem: quamuis enim subiectum non remaneat, remanet tñ esse, quod habebant huiusmodi accidentia in subiecto, quod quidem est proprium, & conforme subiecto, & ideo huiusmodi potest corrumpi à cōtrario agente, sicut corrūpebatur substantia panis, vel vini, quæ est non corrūpebatur nisi præcedente alteratione circa accidentia. Distinguendum tñ est inter vtramque prædictarum corruptionum: quia cū corpus Christi, & sanguis succedant in hoc sacramento substantiæ panis, & vini, si fiat talis immutatio ex parte accidentiū, quæ non sufficisset ad corruptionem panis, & vini, propter talem immutationem non definit corpus, & sanguis Christi esse sub hoc sacramento, siue fiat immutatio ex parte qualitatis, puta cum modicū immutatur color aut sapor panis, vel vini, siue ex parte quantitatis: sicut cum diuiditur panis aut vinum in tales partes, quæ adhuc in eis possit saluari natura panis aut vini. Si vero fiat tanta immutatio, quæ fuisset corrupta substantia panis aut vini non remanent corpus, & sanguis Christi sub hoc sacramento, & hoc siue ex parte qualitatum, sicut cum ita immutatur color, & sapor & alia qualitates panis, & vini, quæ nullo modo possent compati naturam panis aut vini, siue etiā ex parte quantitatis, puta si puluerizetur panis, vel vinum in tam minutas partes diuidatur, vt iam non remaneat species panis, vel vini.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod ad corruptionem per se pertinet, quod auferat esse rei, vnde inquantum esse alicuius formæ est in materia, consequens est, quod per corruptionem separetur forma à materia: si vero huiusmodi esse non esset in materia, simile tamen ei quod est in materia, posset per corruptionem auferri etiam materia non existente: sicut accidit in hoc sacramento, vt ex dictis patet.

AD SECVNDVM dicendum, quod species sacramentales, licet sint formæ non in materia: habent tamen esse quod prius in materia habeoant.

AD TERTIVM dicendum, quod corruptio illarum specierum non est miraculosa, sed naturalis: præsupponit tamen miraculum, quod est factum in consecratione, sciūcet quod illæ species sacramentales retineant esse sine subiecto, quod prius habebant in subiecto: sicut & cæcus miraculose illuminatus, naturaliter videt.

Super Questionis septuagesimæ septimæ Artic. quintum.

ARTICVLVS V.

Utrum ex speciebus sacramentalibus aliquid possit generari.

AD QVINTVM sic proceditur. Videtur quod ex speciebus sacramentalibus nihil possit generari. Quod enim generatur, ex aliqua materia generatur: ex nihilo enim nihil generatur, quamuis ex nihilo fiat aliquid per creationem: sed speciebus sacramentalibus non tubest aliqua materia nisi corporis Christi, quod est incorruptibile. ergo vñ quod ex speciebus sacramentalibus nihil possit generari.

¶ 2 Præ. Ea, quæ non sunt unius generis, non possunt ex se inuicem fieri: non enim ex albedi-

ne fit linea: sed accidens & substantia differunt genere. cum ergo species sacramentales sint accidentia, vñ quod ex eis non possit aliqua substantia generari.

¶ 3 Præ. Si ex eis generetur aliqua substantia corporea, illa substantia non erit sine accidente. si ergo ex speciebus sacramentalibus generetur aliqua substantia corporea, oportet quod ex accidente generetur substantia & accidens, duo scilicet ex uno, quod est impossibile. ergo impossibile est, quod ex speciebus sacramentalibus aliqua substantia corporea generetur.

SED CONTRA est, quod ad sensum uideri potest ex speciebus sacramentalibus aliquid generari, uel cineres, si comburantur, uel uermes, si putrescant, uel pulueres, si conterantur.

RESPON. Dicendum, quod cum corruptio unius sit generatio alterius, ut dicitur in 1. de generatione, * necesse est quod ex speciebus sacramentalibus aliquid generetur, cum corrumpatur, ut dictum est. † non enim sic corrumpuntur, ut omnino dispereant, quasi in nihilum redigatur, sed manifeste aliquid sensibile eis succedit: quomodo autem ex eis aliquid generari possit, difficile est uidere. manifestum est enim quod ex corpore & sanguine Christi, quæ ibi ueraciter sunt, non generatur aliquid, cum sint incorruptibilia: si autem substantia panis, aut uini remaneret in hoc sacramento, uel eorum materia, facile esset assignare, quod ex eis generatur illud sensibile, quod succedit, ut quidam potuerunt: sed hoc est falsum, ut supra habitum est. † & ideo quidam dixerunt, quod ea quæ generantur, non sunt ex speciebus sacramentalibus, sed ex aere circumstante: quod quidem multipliciter apparet esse impossibile. Primo, quia ex eo generatur aliquid, quod prius alteratum & corruptum apparet: nulla autem alteratio uel corruptio prius apparuit in aere circumstante: unde ex eo uermes, uel cineres non generantur. Secundo, quia natura aeris non est talis, quod ex eo per tales alterationes talia generentur. Tertio, quia potest contingere in magna quantitate hostias consecratas cōburi uel putrescere: nec esset possibile tñ de corpore terreno ex aere generari, nisi magna & ualde sensibili inspissatione aeris facta. Quarto, quia idem potest accidere corporibus solidis circum-

non fuerit factum in operibus sex dierum. nam creatio antiquum opus est, & continue admiscetur in generatione hominis. Auctori autem hæc uia non placet, ut patet in corpore huius articuli. quia ex ipsa consecratione non est, ut materia creetur uel recreetur: & propterea tenet aliam uiam, scilicet quod per modum conuersionis seu transitionis quantitas transit in materiam, ita quod uirtute primi miraculi datum est quantitati, ut sit vicemateria durante sacramento, & in termino sacramenti, hoc est in primo non esse sacramenti, sit uere materia quemadmodum in politico princeps uenico imperio constitueret aliquem proconsulem uiuente consule, ita quod in obitu consulis sit consul. Nec propterea putes sentire Auctorem, quod agens naturale, faciat de dimensionibus materiam, hoc enim stultum est: quoniam agens naturale non facit primum subiectum lux actionis, sed supponit illud: sed perspicuum est, quod agens naturale agit in vicemateriam, disponendo illam tamquam si esset materia ad formam substantiæ generandæ, & hoc usque ad instantis generationis exclusiue. In instanti autem generationis, quod est primum non esse sacramenti, dimensio, actione diuina, uirtute primi miraculi transit in materiam disposita pro forma illa, ac si præfuisset, & sic in eodem instanti naturale agens introducit in illam, formam substantialem cum quantitate simili priori immediate ante illud existenti. Et sic inueniuntur consonate omnia reliquis generationibus naturalibus: nam naturale agens generando, & agit in quantum usque ad instantis generationis, & in instanti ge-

Lib. 1. textus 17. tom. 2.

art. præcep.

q. 75. art. 4. & 2.

Tertia S. Thomæ.

11 4 nota.

¶ Artic. 5 in quo dicitur omnia supra dicta continentur, aduerte in ratione adtertium, tres esse opiniones de modo quo in instanti generationis noue substantiæ ex speciebus sacramentalibus fit materia, uel per creationem, uel per reparationem, uel conuersionem. Et multi quidem tenent, quod per creationem re- dit materia, & ratio asseritur a Petro de Pal. quia nullum fit propterea opus nouum, quod scilicet

nerationis attingit nudam essentiam materiae, educendo de illa formam substantialem, & generando compositum de genere substantiae, aut cum viciemateria, ut sic semper generatio vnius sit corruptio alterius, & e contra. Ultra autem rationem allatam ab Auctore, in promptu est alia ratio, scilicet quia idem debet esse patiens, & quod passum est in generatione substantiali nam eadem materia est, quae disponitur ad formam ignis, & quae recipit illam. Sed in alias opiniones non est idem quod patitur, & quod passum est, nam patitur species sacramentalis, & passum de foris venit per creationem, vel reparationem. Secundo haec autem via idem est patiens, & quod passum est: nam patiens est dimensio, ut viciemateria, & quod passum est, est ipsamet dimensio iam vera materia.

Ad rationem autem pro altera opinione dicendum est, quod si istam viam minus ponitur de nouitate, imo ponitur res similitima miraculo transubstantiationis: quoniam transitus dimensionis viciemateriae in veram materiam facillimus est, vix de vno proportionali in aliud, & ut dictum est, non est opus nouum, supposita transubstantiatione panis in corpore Christi. Praeulet autem nostra haec opinio ex alio capite in litera allato: quia si nihil ponitur quod ex vi primi miraculi non fiat, & hoc potissimum erat considerandum. Nec fallaris in refutatione aliarum opinionum, dum in corpore huius articuli legis multa asserta impossibilia, quae secundum Auctoris doctrinam possunt per diuinam omnipotentiam fieri: oportet siquidem memorem esse consuetudinis Auctoris: consuevit siquidem in quolibet genere loqui, & iudicare, & asserere secundum ordinem illius generis. Et propterea cum tractetur hic de sacramentis, possibile, vel impossibile ceniet, & asserit secundum ordinem sacramentalium, ut etiam superius diximus, secundum quem ordinem dicitur, quod annihilatum non potest redire, & similiter quod corpus Christi non potest conuerri in substantiam panis, & vini: non sit ergo sollicitus, ut respondeas obiectionibus Auctori, quod contradicatur sibi, aut quod abbreviet diuinam omnipotentiam, tamquam deficiente in potentia conuersua corporis Christi in panem: docuit enim Auctor superius posse Deum conuere quodcumque ens creatum in quodcumque aliud creatum, propter communionem in entitate creata, &c.

Circa praedicta superest adhuc dubium a Scoto tractatum circa rarefactionem specierum sacramentalium, an si noua illa quantitas seu quantitas particula, quae per rarefactionem fit, sit naturaliter a naturali agente appareat enim hoc impossibile: tum, ex parte actionis, quia nulla actio naturalis agentis est sine subiecto: huiusmodi autem actio, quae fit noua quantitas, est sine subiecto: tum, ex parte rei actae, quia nullum agens naturale producit formam sine subiecto omnino: quantitas autem illa omnino caret subiecto: tum, ex parte ordinis: quia tota raritas est per se terminus illius alterationis, habet pro proprio subiecto totam quantitatem, sicut pars partem, ergo tota raritas praesupponit totam quantitatem: ergo illa quantitas est prius naturaliter maior, quam ista raritas sit inducta, non est ergo quantitas illa ab agente naturali: tum, ex parte agentis naturalis, quia agens naturale, naturaliter requirit patiens, ut

concentram materialem receptiuam formae seu actus, qui fit: non est ergo ab eis miraculo nouo, quod agens naturale agit sine materia, aut cum viciemateria. Et concludit Scotus oportere dicere, vel quod quantitas ista non fit ab agente creato, vel quod agens creatum possit agere sine passio, in quod agit, &c.

Ad praedicta superest adhuc dubium a Scoto tractatum circa rarefactionem specierum sacramentalium, an si noua illa quantitas seu quantitas particula, quae per rarefactionem fit, sit naturaliter a naturali agente appareat enim hoc impossibile: tum, ex parte actionis, quia nulla actio naturalis agentis est sine subiecto: huiusmodi autem actio, quae fit noua quantitas, est sine subiecto: tum, ex parte rei actae, quia nullum agens naturale producit formam sine subiecto omnino: quantitas autem illa omnino caret subiecto: tum, ex parte ordinis: quia tota raritas est per se terminus illius alterationis, habet pro proprio subiecto totam quantitatem, sicut pars partem, ergo tota raritas praesupponit totam quantitatem: ergo illa quantitas est prius naturaliter maior, quam ista raritas sit inducta, non est ergo quantitas illa ab agente naturali: tum, ex parte agentis naturalis, quia agens naturale, naturaliter requirit patiens, ut

concentram materialem receptiuam formae seu actus, qui fit: non est ergo ab eis miraculo nouo, quod agens naturale agit sine materia, aut cum viciemateria. Et concludit Scotus oportere dicere, vel quod quantitas ista non fit ab agente creato, vel quod agens creatum possit agere sine passio, in quod agit, &c.

Ad praedicta superest adhuc dubium a Scoto tractatum circa rarefactionem specierum sacramentalium, an si noua illa quantitas seu quantitas particula, quae per rarefactionem fit, sit naturaliter a naturali agente appareat enim hoc impossibile: tum, ex parte actionis, quia nulla actio naturalis agentis est sine subiecto: huiusmodi autem actio, quae fit noua quantitas, est sine subiecto: tum, ex parte rei actae, quia nullum agens naturale producit formam sine subiecto omnino: quantitas autem illa omnino caret subiecto: tum, ex parte ordinis: quia tota raritas est per se terminus illius alterationis, habet pro proprio subiecto totam quantitatem, sicut pars partem, ergo tota raritas praesupponit totam quantitatem: ergo illa quantitas est prius naturaliter maior, quam ista raritas sit inducta, non est ergo quantitas illa ab agente naturali: tum, ex parte agentis naturalis, quia agens naturale, naturaliter requirit patiens, ut

Atque...

...

Alia...

...

...

...

...

...

...

...

...

nem concomitanē. Nec est verū simpli- ceter & absolute, q̄ rarefactio seu raritas que fit, præsupponat maiorem quantitatē quamvis hoc fit verū. Et quid, hoc est cū ista additioe fm̄ ordinē causæ materia- lis. nam simpliciter & absolute loquen- do, extenso quanti- tate præsupponit rare- factioem, sicut con- sequens id, ad quod sequitur. Et rur̄ us simpliciter & absolute, dicendū est q̄ raritas, quæ fit, cū fit, fert secum receptivū formæ, maiorē qua- titatem, & hoc hinc rarefactio fiat in me- ra substantia siue in vice substantia.

dimensionē panis & vini, quod sit primū subiectum subsequē- tium formarum. hoc autem est proprium materiae: & ideo ex consequenti datur prædicta q̄- titatē dimensionē omne illud, quod ad materiam pertinet. & ideo quicquid posset generari ex materia panis vel vini, si ad- ferret, totum posset generari ex præ- dicta quantitate dimensionē pa- nis vel vini: non quidem no- vo miraculo, sed ex vi miraculi prius facti.

AD PRIMVM ergo dicēdum, q̄ quamvis non sit ibi materia, ex qua aliquid generetur: quan- titas tamen dimensionē supplet vicem materiae, ut dictum est. *

AD SECUNDVM dicendū, q̄ il- læ species sacrales, sunt quidem accidentia: habent tamen actū & vim substantiæ, ut dictū est. *

AD TERTIVM dicendū, q̄ quantitas dimē sua panis & vi- ni retinet naturā propriam, & accipit miraculose vim & pro- prietate substantiæ. & ideo pot̄ transire in utrumque, id est in substantiam & dimensionem.

ARTICVLVS VI.

Utrum species sacramentales possint nutrire.

AD SEPTIMVM sic procedit. Vt q̄ species sacramentales nō possint nutrire. Dicit enim Ambro. * in lib. de sacramentis, non iste panis est, qui vadit in corpus, sed panis vitæ æternæ, qui animæ nostræ substantiam fulcit: sed omne qd̄ nutrit, vadit

in corpus, ergo panis iste non nutrit, & eadem ratio est de vino. ¶ 2 Præ. Sicut dicitur 2. 7. de generatione, ex eis dē nutritur, ex quib. sumus. species autem sacramē- tales sunt accidentia, ex quibus homo nō constat: non enim accidens est pars substantiæ. ergo videtur, q̄ species sacramentales nutrire non possint. ¶ 3 Præ. Philosophus 2. * de Anima dicit, quod alimentum nutrit, prout est substantia quædā, auget aut̄ prout est aliquid quantū: sed species sacra- les non sunt substantia. ergo non possunt nutrire. Sed CONTRA est, qd̄ Apostolus 1. Cor. 11. loquēs de hoc sacramento, dicit, alius quidem elurrit, alius autem ebrius est. ubi dicit glo. quod notat illos, qui post celebrationem sacri mysterij, & consecratio- nem panis, & vini, suas oblationes uendicabant, & alijs non communicantes, soli sumebant, ita ut in- de etiam inebriarentur: quod quidem non posset contingere, si sacramentales species non nutrent, ergo species sacramentales nutriunt.

RESPON. Dicendum, q̄ hæc quæstio difficultatē non habet, præcedenti quæstione soluta: ex hoc enim (vt dicitur 2. de Anima) * cibis nutrit, quod cō- uertitur in substantiam nutriti. dictum est autem, q̄ species sacramentales possunt conuerti in sub-

stantiam aliquam, quæ ex eis generatur. per eandē autem rationem possunt conuerti in corpus hu- manum, per quam possunt conuerti in cineres vel in vermes: & ideo manifestum est, quod nutriunt. quod autem quidam dicunt, quod non vere nutriunt, quasi in corpus humanum conuertantur, sed reficiunt & confortant quadam sensuum im- mutatione (sicut homo confortatur ex odore ci- bi, & inebriatur ex odore vini) ad sensum patet esse falsum: talis enim refectio non diu sufficit homi- ni, cuius corpus propter continuam deperditionē restauratione indiget: & tamen homo diu susten- tari potest, si hostias & vinum consecratum sume- ret in magna quantitate. Similiter etiam non potest stare, quod quidam dicunt, quod species sacramē- tales nutriunt, propter formam substantialem pa- nis & vini, quæ remanet: tum, quia non remanet, ut supra * habitum est: tum quia non est actus for- mæ nutrire, sed magis materię, quæ accipit formam nutriti, recedente forma nutriti. vnde dicitur * in 2. de Anima, quod nutrimentum in principio est dissimile, in fine autem simile.

AD PRIMVM ergo dicendū, quod facta conse- cratione dupliciter potest dici panis in hoc sacra- mento. vno modo ipse species panis, quæ retinet nomen prioris substantiæ, ut Greg. * dicit in hom. paschali. alio modo, potest dici panis ipsum corp⁹ Christi, quod est panis mysticus de celo descēdēs. Amb. ¶ ergo cum dicit, quod iste panis non transit in corpus, accipit panem secundo modo: quia. s. corpus Christi non conuertitur in corpus homi- nis, sed reficit mentem eius, non autem loquitur de pane primo modo dicto.

AD SECUNDVM dicendū, q̄ species sacramen- tales et̄i non sint ea, ex quibus corpus hominis constat, tamen in ea cōuertuntur, sicut dictū est. *

AD TERTIVM dicendū, quod species sacramē- tales, quamvis non sint substantia, habent tamen uirtutem substantię, sicut dictum est. *

ARTICVLVS VII.

Utrum species sacramentales frangantur in hoc sacramento.

AD SEPTIMVM sic proceditur. Videtur quod species sacramentales non frangantur in hoc sacramento. dicit enim Phil. * 4. Meteor. quod cor- pora dicuntur frangibilia propter determinatam dispositionem pororum, quod nō potest attribui sacramentalibus speciebus. ergo sacramentales spe- cies non possunt frangi.

¶ 2 Præ. Fractionem sequitur sonus: sed species sa- cramentales non sunt sonabiles: dicit enim Phil. ¶ 2. de Anima, quod sonabile est corpus durum, ha- bens superficiem lenem. ergo species sacramen- tales non franguntur.

¶ 3 Præ. Eiusdem uidetur esse, manducari, frangi, & masticari: sed uerum corpus Christi est quod manducatur, secundum illud Ioan. 6. Qui mandu- cat meam carnem, & bibit meum sanguinem. ergo corpus Christi est, quod frangitur & masticat. vnde & in confessione Berengarij ¶ dicitur, con- sentio sanctę Romanę Ecclesię, & corde & ore p- fiteor panem & uinum, quæ in altari ponuntur, post consecrationem uerum corpus & sanguinē Chri- sti esse, & in ueritate manibus sacerdotum tracta- ri, frangi, & fidelium dentibus arceri. non ergo fra- ctio debet attribui sacramentalibus speciebus.

SED

Li. 2. de anima, tex. 45. to. a.

Q. 75. ar. 6.

Li. 2. de anima, tex. 45. to. a.

Refertur de consec. di. 2. c. species.

Loco citate in arg.

In corp. art.

Ibid.

4. dist. 10. ar. 1. ad 1. & di. 12. q. 1. ar. 3. q. 1. & 2. & 4. contra. c. 67. & op. 2. c. 8 & 1. cor. 11. c. 5. Lib. 4. i. sum. ma 3. cap. 2. ante med.

Li. 2. ex tex. 77. & 78. to. 5.

De consec. dist. 2. c. ego Berengarij.

margin notes on the left edge of the page, including 'nem concomitanē', 'D. 31.', 'Refertur de consec. di. 2. c. species.', 'Loco citate in arg.', 'In corp. art.', 'Ibid.', '4. dist. 10. ar. 1. ad 1. & di. 12. q. 1. ar. 3. q. 1. & 2. & 4. contra. c. 67. & op. 2. c. 8 & 1. cor. 11. c. 5. Lib. 4. i. sum. ma 3. cap. 2. ante med.', 'Li. 2. ex tex. 77. & 78. to. 5.', 'De consec. dist. 2. c. ego Berengarij.'